

FÁSKAMRA

A tél közeledtével gondoskodni kellett a fűtőanyag beszerzéséről. Ez abból állt, hogy apám elment az utca sarkán levő Varnusz féle fatelepre és a Korona utcában levő Hladek fatelepere, megnézni milyen fájuk van. Aztán megrendelte a fél vagon fát. Tölgyet - a cserépkályhák fűtésére -, bükkfát - a konyha- és fürdőszobakályhákba -, valamint "spandli"-nak valót begyűjtáshoz. Miután a fa megérkezett a stráfkocsin, berakattuk a faskamrába. A kocsival mindig érkeztek emberek is, akik abból éltek, hogy az utcára nagy halomba ledobott fát betalicskázták a faskmrába és szépen felrakták, úgy hogy majdnem az ajtóig tele volt.

A házban két cserépkályha volt, mindkettőben "ler" amit víz melegítésére és néha alma-, vagy gesztenye sütésre használtunk. A mosakodáshoz való vizet minden reggel ott melegítettük, és miután a kályha bemelegedett egy székre tettük a lavórt, minél közelebb a kályhához és ott mosdottunk. A fürdőszobába egyszer egy heten volt csak begyűjtva a régi rézkazán alá. Ezt a kazánt apám folyton javítgatta forrasztásokkal, mert bizony gyakran szivárgott belőle a víz. Volt egy mosdó a fürdőszobában is, de csak hidegvíz csap volt rajta, és kizárólag kézmosásra használtuk.

A begyűjtáshoz a kályhákba a "sparherd"-ben előre kellett fát aprítani, aztán egy újságpapírra rátenni egy kis hamut, arra petróleumot önteni, mellé tenni két aprófát és arra keresztben a spándlit - aztán meg lehetett végre gyújtani a papír szélét.

Ami megmaradt ebből a fűtőmódból, az a sült alma illata, a meleget árasztató cserépkályha, amelyen az ember a hátát melengette ha bejött a hidegről. A sparherden sült tészadarab - amit mi gyerekek akkor kaptunk, mikor metéltet készítettek a konyhában - és reggelenként begyűjtás előtt a kályha tisztítása a tollseprűvel és a hamulapáttal. Persze a piszkavas sem hiányozhatott a kályha mellől és az

előtét vasláda, hogy a véletlenül kiesett parázs ne a padlót gyújtsa fel! Ez a kályhaelőtét, piszkavas, hamulapát, egy díszes készletet alkotott, amely nem hiányozhatott egy cserépkályha elől sem.

A nagy esemény nekünk gyerekeknek az volt, mikor a kéményseprő kitisztította a kályhát - levéve a tetején levő cserepeket, azután egy különleges lapáttal és kefével kiemelte a lerakodott hamut, kormot a járatokból és végül agyaggal visszaragasztotta a fedőcserepeket. Utána persze nagytakarítás következett, mert minden igyekezet dacára a finom korom-hamu-por mindent belepert a lakásban. De ez semmi volt ahhoz képest, hogy pár évenként át kellett építeni a kályhát. Ilyenkor teljesen szétszedték és újra rakták, kipótolva a járatok kiégett samotttégláit, az elhorbult öntöttvas rácsot vagy ajtót. A tisztítást mindgyakrabban kellett megejteni, mert a háború évei alatt és főleg utána a tüzifa egyre ritkább és drágább portéka lett.

A fát később felváltotta a brikett és a szén, aztán a kommunista világban a barnaszén, a tőzeg - amely egy - kettőre eltömte a kályhát és folyton bűdös füst szivárgott belőle.

Emlékszem, mikor egyszer az irodának - ahol dolgoztam - rendeltünk tőzeget és reklamáltam, hogy a fele föld. A válasz az volt, hogy ha csak a fele föld, akkor a jobbikból kaptunk! A bőségnek ebben a korszakában az irodában a nadrág alatt egy kötött gyapjúnadrág volt rajtam, a munkaköpeny alatt pedig egy prémbélés, a fejemen sapka, de ez sem tudta megakadályozni, hogy a kezeink dagadtra ne fagyjanak a "jól fűtött" irodában, amely a bölcs és felbecsülhetetlen értékű irányítás szerint, háromezer kilokalória tüzelőanyagot kapott köbméterenként egy évre! Volt olyan is, hogy saját pénzünkön vett szalonnával mentünk a vállalati autóval az erdőbe hasábfáért, amit aztán a pincében mi fűrészeltünk el kézfűrésszel. Ennek legalább az volt az előnye, hogy végre megmelegedtünk.

Otthon az újítás az volt, hogy le kellett bontsuk az egyik cserépkályhát és egy szénkályhát állítottunk be a helyére, amit mikor a gyerekek még kicsik voltak, még éjjel is fűteni kellett, ha kint tizenöt - húsz fok volt a nulla alatt. Azután az egyik nagybácsi szerzett egy Jugoszláviából csempészt olajkályhát és elkezdődött az olaj korszak.

Először is beszereztem az ócskavastelepről egy pár kiszuperált hordót, amelyek lekerültek a pincébe és az utcáról gumicsövön engedték le a fűtőolajat. A csövet meg kellett szívni és ma is emlékszem a fűtőolaj rémes ízére, amikor elkerülhetetlenül az ember szájába került egy pár csöpp. Azután minden nap a kézipumpával egy kannába szivattyúztuk az olajat és betöltöttük a kályha tartályába, amely csodálatosan egyenletes meleget biztosított mindaddig amíg égett, de ahogy eloltották - a cserépkályhával ellentétben, amely órákig tartotta a meleget - azonnal kihűlt. Most már nem volt szénbűz a lakásban, legföljebb a kezeinknek vagy a ruháinknak volt petróleumszaga.

A konyhában is megváltoztak a dolgok a sparherd helyét átvette a petróleum főző, most már a konyhában is petróleumszag terjengett és mivel fa már nem volt, a sütést is a petróleumfűzőn oldottuk meg, az úgynevezett csodafazékkal. Azután megjelent a gázrezsó és eget-földet megmozgattunk, hogy egy "Aragáz" palackot beszerezzünk. Még máig is rejtély előttem, miért haragudtak a kutyák annyira az aragázos emberre, talán a szaga miatt? Aztán bevonult az első

gázkályha, aminek már sütője is volt és a "csodafazekak" az ócskavasba kerültek. (Nem a szemébe, mert szinte semmit sem dobtunk ki abban az időben - erről még ma is nehezen szokunk le.)

Azután blokkba költöttünk. Központifűtés és melegvíz! Olyan hőség volt, hogy kinyitottuk az ablakokat és minden nap lehetett fürdeni, tussolni. Mikor az egyik kollegámat - aki falun lakott - rá akartam beszélni, hogy vegyen lakást a városban, azt mondta, hogy ő akkor fűt amikor akar és akkor melegít vizet amikor szüksége van rá, nem pedig amikor mások akarják. Később értettem meg milyen igaza volt, mikor a fűtést pár órára korlátozták - a melegvizet is - így aztán mindenki egyszerre használta és csak langyos volt a legjobb esetben is. Majd következtek azok a csütörtök délutánok, amikor se áram, se víz, sem fűtés nem volt és mivel se gyertyát, sem petrolumot nem lehetett kapni, a dunna alatt feküdtünk a sötétben. Ez nagy mértékben támogatta a tervbe vett nemzetszaporító programot.

Ezek az emlékek. Most beállítom a légkondicionáló hőmérsékletét, megnyomom az indító gombot és a többi az ő dolga, akár tél van, akár nyár. Itt surrog mellettem és az egész lakásban a beállított hőmérséklet van. Igaz, ez is csak akkor, ha működik - meleget csak a cserépkályha tartott. Persze erről nem hogy gyerekkoromban, de még fiatal koromban sem hallottam. Az első kis légkondicionáló berendezést a minisztériumban láttam az egyik vezérigazgató szobájának az ablakán. A gáz megmaradt a konyhában főzésre, a palack eltűnt. Valahol a házak mellett van egy földalatti nagy tartály, amit a gáztársaság feltölt időnként, mi csak a gázóra által mutatott fogyasztást kell kifizessük. Ezt telefonon kell betáplálni egy robot-készülékbe, persze a hitelkártya számával együtt, de erről majd ha pénzről lesz szó. Ma a kályhánk sütője már villannyal működik, beállítható a hőmérséklete és ha melegíteni kell valamit, akkor a mikrohullámú kályhát használjuk.

A melegvíz korlátozás idején a fürdőszobába is szereztünk egy villanybojlert - ezt is Jugoszláviából csempészték - és mikor kiegészített a melegítő-ellenállás óriási probléma volt a kicserélése. Az egyik gyárban kellett öntetni egy új fűtőtest féleséget a helyettesítésére. Itt már beépített villanybojlerrel kezdtük - napkollektoros villanybojlert használunk most is, amely az év nagy részében ellátja forró vízzel az egész háztartást, kizárólag a napenergia felhasználásával

BOROTVA SZAPPAN

Minden nap fogat kell pucolni ! Kaptam is egy kis fogkefét, nyele fából készült és disznóserte alkotta a keféjét. Egy kis barnára pácolt dobozban - amit apám készített sperlemezből - volt a fogpor: egy fehér por amit ha jól emlékszem csontlisztből csináltak. Be kellett mártani a fogkefét vízbe, azután a fogporba - és azzal ami ráragadt jól lekefélni a fogakat...

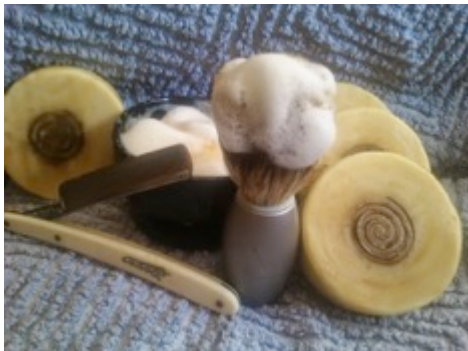
Később megjelent egy kerek kis fémdoboz, olyan amilyenben most cipőkenőcsöt töltenek. Volt benne egy rózsaszín kőkemény pasztilla, ezt kellett dörögni a nedves fogkefével és aztán a fogkefére ragadt anyaggal fogat tisztítani. Ennek már valami íze is volt és egy kissé habzott is.

Az után megjelent a fémtubusba töltött fogkrém, Odol és más márkanevek alatt, különböző ízzekkel, hűsítő hatással és többé - kevésbé habzó krémmel.

Háború után, a műanyagok megjelenésével a fogkefe is kezdett átalakulni. Először csak a nyelet, később a sertét is kezdték műanyagból gyártani. Nagy szenzáció volt a "nylon" fogkefe. A kefe alakja is kezdett megváltozni, az egyenes, lapos nyél ovális-keresztmetszetű hajlott nyéllé alakult át és a kefe sörtéket is mindenféle színben és szögben illesztették a nyél végére. Maga a kefe kisebb lett, hogy jobban hozzáférjen a fogakhoz. Ma már a nyaka hullámos és hajlékony, hogy minden fogfelületet elérjen.

Egyre több fogkrémbe kevertek fluort, megjelentek a különböző szájvizek. A fogkrémtubusokat is kezdték műanyagból gyártani. Persze a szocialista "aranykorszak"-ban a fogkrémért is sorbaálltunk (ugyan, mi az, amiért mi nem álltunk sorba?!...), főleg amikor bolgár fogkrémet "osztottak", amiben az ottani savanyúvizek sói voltak, vagy kínai fogkrémet, amely egy kissé jobbminőségű volt. Fluorozott krémeket csak külföldről lehetett behozni, a ritka alkamakkor, amikor kegyesen útlevelet kaptunk valamelyik "nyugatibb" népidemokráciába.

Jelenleg a probléma az, hogy milyen fogkrémet, szájvizet, milyen kézi- vagy villany-fogkefét használjunk. Mit lehet elhinni a reklámokból, mennyi az ésszerű egészségvédő hatás és hol kezdődik a divatőrület?... Amint teltek az évek, már nem csak fogat kellett tisztítani, hanem borotválkozni is.

A borotválkozás multjáról mindig az a halhatatlan jelenet jut eszembe a "Diktátor"-ból, amelyben Chaplin Brahms Magyar táncának a ritmusára borotvál .

Az első emlékeim is apám borotvafenesésével és borotválkozásával kapcsolatosak. Azután következnek az első hajvágások Voján bácsi tisztis-kaszinó melletti műhelyében. Mint később megtudtam, családi tradíció volt Voján bácsi műhelye. Nagybácsim minden reggel oda járt borotválkozni, az unakabátyáim is ott nyíratkoztak. A szalonban bőrrel párnázott forgószékek voltak, állítható fejtámasszal, fehér lepedők, törölk és vöröskereszttel jelölt fertőtlenítős üvegek, amelyekbe - miután a falon lógó bőrszijjokon megfenték a borotvákat, - behelyezték őket sterilizálás céljából. A borotva szappanal és az ecsettel kis tálakban verték a habot - mint mamám az üstben tésztaütéskor - amit aztán jó ideig kellett az arcon eldolgozni. A polcokon ott volt a timsó is, amivel a borotválkozás közeben ejtett sérülések vérzését állították el. Utána szesszel bekenték az arcot és aki akart kölnit, sőt púdert is kaphatott, tetszés szerint. Haját ollóval és kézi nyírógéppel vágta. Azután itt is elkezdődtek a változások.

A gillett megjelenése után egyre többen kezdtek otthon borotválkozni, a kézi nyírógépeket is kezdték felváltani a villany-nyírógépek. Engemet csak a hajvágások alkalmából borotváltak borotvával, már nem Voján bácsi, hanem Brankó, a segédje. Otthon én is a nagyapámtól örökölt gillettal kezdtem borotválkozni és a leghőbb vágyam volt egy igazi borzszőr ecset.

A szocialista "kövér esztendők" idején Apám szerzett egy zsilet-fenő készüléket és mivel egyre nehezebben lehetett zsilethez jutni, - a népidemokratikus gyártmányú zsilettek pedig egyre gyatrábbak lettek, - szorgalmasan fentük őket. Borotválkozás után vidáman kengettük az arcunkat a "Sanitar" szesszel, ami szép világoszöld vagy lila volt és jó bűdös.

Közben Voján bácsit kényszerítették hogy átadja az üzletet a "Higiena" szövetkezetnek, mely ettől kezdve csak nevében törődött a régi sterilitásra. A kiöregedett segédek, miután fizetésükből vagy nyugdíjukból nem tudtak megélni, házhoz jártak haját vágni.

Brankó évekig járt hozzánk és a hajvágás díján felül egy-egy üveg szilvóriumot is kapott mindig, amely nálunk bőven volt a házban, mivel orvos feleségem falun dolgozott és a hálás betegeknek ez volt a legkézenfekvőbb ajándék. Brankó szegény már nehezen járt, a keze sem volt olyan biztos, mindig mondtam Aninak, hogy: "Ha ezután a hajvágás után is megmaradok két füllel, akkor szerencsém volt", de ennek ellenére nem volt lelkünk az öreget elküldeni. Egyébként a hajvágás egyre könnyebb lett, mivel egyre kevesebb lett a levágnivaló és majd ötven év után úgy ért véget, hogy Brankót elütötte a villamos. Isten nyugosztalja! A többi borotvaeszköz is eltűnt az életünkből, Brankóval együtt.

A szappan helyét először a Magyarországról hozott "Barbon" borotvakrém vette át, azután a nyugatról becsempészett villanyborotvák, még később, itt, a borotvahabok, gélek, a dupla pengéjű Gillett-önborotvák, amelyek ma már villamosítva vannak és a TV hirdetés szerint : "A legjobb amit egy férfi kaphat". Most még csak azt nem tudom, hogy ez a borotvára vonatkozik-e, vagy arra a bomba-nőre, aki a reklámbeli macsó frissen borotvált arcát simogatja?